



VALTIOVARAINMINISTERIÖ

**Loppuraportti**  
**Tiedonhallintalain täytäntöönpanohanke**

**18.6.2020**

**Asiakirjan tiedot**

Asiakirjan nimeke	Loppuraportti tiedonhallintalain täytäntöönpanohankkeesta		
Hanke	Tiedonhallintalain täytäntöönpano	HAREnro	VM095:00/2019
Asianumero	VN/10922/2019 (Mahti: VM/1303/00.01.00.01/2019)		
Asiakirjan tyyppi	Raportti		
Aloitettu, pvm	7.5.2020		
Päivitetty, pvm			
Laatija	Tanja Stormbom Heidi Innanen Sanna-Mari Kirjalainen Sami Kivivasara		
Tila	Valmis		
Versio	0 7		
Luottamuksellisuus	julkinen		
Hyväksynyt	JulkiCT jory ohjausryhmänä		pvm 15.6.2020

**Versiohistoria**

Versio	Pvm	Laatija	Muutokset
0 1	12.5.2020	Sanna-Mari Kirjalainen Heidi Innanen	kohdat 4.6 ja 5
0 2	19.5.2020	Tanja Stormbom	kohdat 1-9
0 3	20.5.2020	Tanja Stormbom	kohdat 8.3
0 4	24.5.2020	Tanja Stormbom	P3 koskevat kohdat sekä yhteenvedot
0 5	11.6.2020	Tanja Stormbom	Opit ja onnistumiset, jatkotoimet
0 6	14.6.2020	Sami Kivivasara	Jatkotoimet
0 7	18.6.2020	Tanja Stormbom	Tarkistus

**Sisällys**

1 TIIVISTELMÄ	4
2 HANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	4
3 HANKKEEN TUOTOKSET	5
4 HANKKEEN TOTEUTUKSEN ARVIOINTI	13
<b>4.1 Hanketyöskentely ja sidosryhmät</b>	<b>13</b>
<b>4.2 Hankkeen vaiheistus ja aikataulu</b>	<b>14</b>
<b>4.3 Ohjaus ja riskien hallinta</b>	<b>15</b>
<b>4.4 Viestintä ja koulutus</b>	<b>15</b>
5 DOKUMENTAATIO	19
6 TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET JA TALOUDELLISET HYÖDYT	19
7 ONNISTUMISET JA OPPIMISET HANKKEESSA	20
8 JATKOTOIMET	21
<b>8.1 Ehdotukset hankkeen tuotosten hyödyntämiselle ja sujuvalle käyttöönotolle sekä jatkokehitystarpeiksi</b>	<b>21</b>
9 JÄLKIARVIOINTI	23

## 1 Tiivistelmä

Eduskunta hyväksyi lain julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019, HE 284/2018) 18.3.2019. Laki tuli voimaan 1.1.2020. Kyseessä on tiedonhallintaa koskeva yleislaki, jonka täytäntöönpanoon valtiovarainministeriö käynnisti täytäntöönpanohankkeen. Julkisen hallinnon tiedonhallintaan liittyen tunnistettiin haasteita lain valmisteluvaiheessa, joten lain täytäntöönpanoon ja jalkauttamiseen haluttiin kiinnittää erityistä huomiota. Sidosryhmiä pyydettiin nimeämään edustajiaan neljään eri valmisteluryhmään toimikaudelle 13.5.2019-31.5.2020. Projektin 3 (tiedonhallintalautakunnan perustaminen ja sen suositukset) toimikausi asetettiin vuoden 2019 loppuun lautakunnan aloittaessa toimintansa tammikuussa 2020 itsenäisenä viranomaisena valtiovarainministeriön yhteydessä. Hankehallinnallisista syistä valmisteluryhmille asetettiin kokoava kattohanke 28.8.2019.

Hanke oli monitahoinen ja poikineiden alaprojektien sekä sidosryhmien suuren määrän takia haasteellinenkin. Lisäksi hankkeen yhteydessä perustettiin valtiovarainministeriön yhteyteen tiedonhallintalautakunta omaksi itsenäiseksi viranomaisekseen sekä annettiin virkatyönä kolme tiedonhallintalakiin liittyvää asetusta. Hankekokonaisuuden hallinta oli haastavaa ja lain hieman abstraktista luonteesta johtuen sidosryhmäviestinnän ymmärrettävyyteen piti kiinnittää erityisen paljon huomiota. Kokonaisuutena hankkeessa saatiin pääosin aikaan mitä tavoiteltiin ja loput toimia vaativat asiat on tunnistettu jatkokehittämisen kohteiksi, joita on käsitelty hankkeen ohjausryhmänä toimineen JulkICT- osaston johtoryhmässä 25.5.2020 ja 15.6.2020. Hankkeen jälkeen tiedonhallintalautakunnalla ja valtiovarainministeriön JulkICT-osastolla on hyvät mahdollisuudet jatkaa tiedonhallintalain tavoitteiden edistämistä omista rooleistaan käsin, joita käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä raportissa.

## 2 Hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Tiedonhallintalain valmisteluun asetettiin säädösvalmisteluhanke 9.1.2018 ja hallituksen esitys laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta jätettiin eduskunnalle 5.12.2018. Lain säätämisen ylätasoina tavoitteena on ollut uudistaa ja yhtenäistää julkisen hallinnon tiedonhallintaa koskevaa yleissääntelyä sekä vähentää teknisluonteisen sääntelyn tarvetta erityislainsäädännössä. Lain avulla on myös ollut tarkoitus yhtenäistää ja selkeyttää tiedonhallintaan liittyviä vaatimuksia, kuten eritasoisia ohjeita ja määräyksiä, koko julkisessa hallinnossa. Lisäksi lain säätämisen tavoitteena on ollut edistää tietosuojaa, tietoturvallisuutta, tietoaineistojen vastuullista hyödyntämistä, julkisuusperiaatteen toteutumista sekä tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuutta.

Tiedonhallintalaki on laaja yleislaki, joka koskee kaikkia julkisen hallinnon organisaatioita sekä myös yksityisiä tahoja, jos ne käyttävät julkista valtaa tai hoitavat julkista hallintotehtävää.

Soveltajaorganisaatioita on lukumääräisesti satoja ja niillä on ollut erilaiset lähtökohdat soveltaa vanhoja säädöksiä sekä myös siirtä soveltamaan uutta sääntelyä. Lain soveltajatahojen sekä asetettujen tavoitteiden ollessa määrältään runsaita, valtiovarainministeriö on asettanut säädösvalmisteluhankkeen jatkoksi täytäntöönpanohankkeen jalkauttamaan lakia käytännön toimintatavan muutosten tasolle julkisessa hallinnossa ja lunastamaan asetettuja tavoitteita täysimääräisesti. Tiedonhallintalakia edeltäneen tietohallintolain (634/2011) merkitys ja ohjausmekanismit jäivät vajaiksi sen riittämättömän täytäntöönpanon takia, joten tiedonhallintalain vaikuttavuuden toteuttamiseksi panostettiin resursseja myös täytäntöönpanovaiheeseen.

Täytäntöönpanohankkeen tuotostavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Alaprojektien tavoitteiden toteutumista on eritelty tarkemmin luvussa 3. Alaprojektien 2 ja 4B tuotostavoitteita jäi resurssisivistä osin toteutumatta, mutta ko. tuotokset ja tavoitteet on tunnistettu jatkokehitystarpeiksi. Muut tuotostavoitteet ovat pääosin toteutuneet suunnitellun kaltaisina. Tiedonhallintalain tuotostavoitteilla ei ole juurikaan itseisarvoa, vaan niiden lisäarvo tulee hyötytavoitteiden toteutumisen kautta. Täytäntöönpanohankkeen tavoitteiden toteutuminen täytyykin arvioida soveltajien lain soveltamistoimien helpottumisen, paremman soveltamisen avulla toteutettujen toiminnan muutosten ja todellisen vaikuttavuuden kautta.

### 3 Hankkeen tuotokset

Täytäntöönpanohankkeessa on useita kirjallisia tuotoksia, jotka on kuvattu alla. Kirjallisten tuotosten lisäksi täytäntöönpanohankkeen pääpaino on ollut jalkauttaa toimintatapojen muutosta soveltajien käytännön toimintaan.

Hanke jaettiin nk. työpaketteihin eli alaprojekteihin 1 – 4, joiden alle asetettiin valmisteluryhmä sidosryhmien osallistamista varten. Lisäksi alaprojektissa 5 tehtiin viestintään ja kouluttamiseen liittyviä tehtäviä.

#### P1 julkisen hallinnon tietovarantojen yleinen ohjaus

Tämän valmisteluryhmän ylätason tavoitteeksi asetettiin suunnitella toimintatavat ja menettelyt viranomaisten tietovarantojen keskinäisen yhteentoimivuuden varmistamiseksi tiedonhallintalain tarkoituksen mukaisesti. Tavoitteen saavuttamiseksi tehtäviksi asetettiin muodostaa sisältö ja sisällön tuottamisen käytänteet lain 6 §:ssä tarkoitettulle tiedonhallintakartalle sekä ylläpitomenettelyt kartan sisältämän tiedon ylläpitämiseksi. Lisäksi alaprojektin tavoitteena oli kartoittaa lain 6 §:ssä tietovarantojen ja tietojärjestelmien edistämiseksi tarkoitettut voimassa olevat julkisen hallinnon tiedonhallinnan yleiset linjaukset ja niiden

kehittämistarpeet sekä määritellä tarvittavien linjausten sisältö ja ylläpidon organisointi. Kolmanneksi tavoitteeksi on asetettu suunnitella lain 22.3 ja 30 §:ssä tarkoitetut menettelyt useiden viranomaisten välisen tiedon luovutuksen kartoittamiseen sekä teknisten rajapintojen avulla tapahtuvan tiedon luovuttamisen yhteiseen suunnitteluun.

Asettamispäätöksessä ryhmälle asettuja tavoitteita on tarkennettu valmisteluryhmän toimesta. Valmisteluryhmä ei pystynyt valmistelemaan ehdotusta tiedonhallintakartan sisällöstä tiedonhallintalaissa säädetyn tai lain esitöissä yleisellä tasolla määriteltyjen tavoitteiden osalta. Tämän vuoksi valmisteluryhmä päätti kohdentaa tiedonhallintakartan sisällön valmistelun siten, että tiedonhallintakartta toimisi apuvälineenä, jolla:

1. Yhteentoimivuuden ohjauksesta vastaavat viranomaiset saivat käsityksen siitä miten julkisen hallinnon tietovarannot ja niiden väliset tietovirrat on järjestetty ja missä ovat tiedon hyödyntämisen kannalta keskeiset puutteet tai päällekkäisyydet.
2. Tietoa hyödyntävät viranomaiset, joiden velvoitteena on tiedonhallintalain 20 §:n mukaisesti pyrkiä hyödyntämään toisten viranomaisten tietovarantoja, saivat käsityksen siitä, mitä tietoja julkisessa hallinnossa hallitaan ja miten ja millä edellytyksillä tietoja olisi mahdollista hyödyntää.
3. Tietovarantojen yhteentoimivuutta valmistelevat lainvalmistelijat saivat käsityksen siitä, miten tietovarannoista, tietojen luovuttamisesta sekä tiedonsiirrosta on tällä hetkellä säädetty.
4. Omia tietoja hallinnoiva hallinnon asiakas saisi käsityksen missä tietovarannoissa henkilöä koskevia tietoja on ja miten ne virtaavat muihin tietovarantoihin.

Edellä mainittujen lisäksi valmisteluryhmä arvioi tiedonhallintakartan suunnitellun sisällön toimivuutta suhteessa tiedonhallintalain esitöissä tavoitteeksi asetettua tavoitetta siitä, että kuvaus muodostaisi jatkossa paremmat lähtökohdat arvioida laajojen hallinnollisten tai rakenteellisten muutosten vaikutuksia tiedonhallinnasta vastaaville viranomaisille.

Valmisteluryhmän tavoitteeksi asetettu yhteisten menettelyiden muodostaminen ministeriöille tiedonhallintalain 22 §:n 3 momentin veloitteen toteuttamiseksi yhdistettiin osaksi tiedonhallintakartan valmistelua. Lain tarkoittamien useiden viranomaisten välisen tietojen luovutuksen kohdentuessa lähinnä kuntasektorille, tarkennettiin valmisteluryhmässä tavoitetta koskemaan nykytilan kartoittamista siitä, mitä laissa mainitut tietojen luovutukset ovat ja miten niissä tällä hetkellä tietojen siirto toteutuu. Tämän tavoitteen onnistuminen arvioidaan tiedonhallintakartan kuntasisällön yhteydessä, joka ei ole saatavilla vielä tämän raportin laatimishetkellä.

Julkisen hallinnon yhteisten tietovarantojen yhteentoimivuutta edistävien linjausten tavoitteeksi asetettiin määritellä linjausten sisältö sekä koota yhteen voimassa olevia linjauksia määritelmän mukaisesti. Tämän tavoitteen onnistuminen ja arviointi voidaan tehdä vasta kesäkuun 2020 lopussa. Alaprojekti 1:n valmisteluryhmän työskentelyä päätettiin jatkaa 30.6.2020 saakka tiedonhallintalain täytäntöönpanon ohjausryhmässä 11.11.2019.

## P2 Investointien ohjausmalli ja tiedonhallintalain mukainen lausuntoprosessi

Projektin tavoitteiden ja tehtävien suunnittelun lähtökohtana oli tiedonhallintalain 9 §:n mukaisen lausuntomenettelyn toimeenpaneminen, mutta myös aiemman, digitalisaatiota tukevan investointirahoituksen ohjausmallin jatkokehitys. Projektin tavoitteena oli laatia aikaisempien valmistelujen pohjalta uusi yhteinen kehittämisen hallintamalli, jolla koordinoitaisiin ja seurattaisiin koko valtionhallinnon taloudellisesta ja toiminnallisesta merkittävää kehittämistä sekä johdettaisiin hallitusohjelmassa asetettuja digitaalisen toiminnan muutosta edistäviä hankkeita rahoituspäätösten valmistelusta hankkeiden toimeenpanoon ja vaikuttavuuden arviointiin asti.

Projektin tehtäväkokonaisuus jaettiin kolmeen vaiheeseen, jotka olivat: 1) lausuntomenettelyn valmistelu, 2) keskitetyn investointirahoituksen ohjausmalli hallitusohjelman toimeenpanoon, 3) kehittämisen hallintamallin soveltaminen JTS/TAE-valmistelussa. Kullekin vaiheelle määritettiin projektisuunnitelmassa tehtävät ja niiden toteutusaikataulu. Tarkoituksena oli, että projektissa laadittaisiin kehittämisen hallintamalli ja sen osa-alueiden käyttöönottosuunnitelmat. Laadittavan kehittämisen hallintamallin jatkuva toiminta rajattiin projektin ulkopuolelle. Projektin ulkopuolelle rajattiin myös tiedonhallintalain lausuntomenettelyyn liittyvä asetusvalmistelu, joka tehtiin valtiovarainministeriössä virkatyönä.

Projektin alkuperäisistä tavoitteista saavutettiin tiedonhallintalain lausuntomenettelyn suunnittelu ja valmistelu, johon nojautuen valtiovarainministeriö julkaisi uuden lausuntomenettelyn ohjeistuksen (VN/14976/2019) virastojen käyttöön 20.12.2019. Lausuntomenettelyä ryhdyttiin soveltamaan vuoden 2020 alusta ja osana toiminnan ja talouden suunnittelua alkaen vuoden 2021 talousarviovalmistelusta.

Investointirahoituksen ohjausmallin suunnittelun lähtökohtana oli valmistautuminen uuden hallitusohjelman toimeenpanoon. Ohjausmallia ja sen vaihtoehtoisia toteutustapoja valmisteltiin siten, että mallia voitaisiin hyödyntää hallitusohjelmassa osoitettavan rahoituksen kohdentamiseen. Pääministeri Rinteen hallitusohjelma ei kuitenkaan sisältänyt tavoitetta digitalisaation edistämiseen tähtäävän erillisrahoituksen tai keskitetyn investointimomentin muodostamisesta, jossa valmisteltua ohjausmallia olisi voitu soveltaa. Tämän johdosta projektin tavoitteita suunnattiin uudelleen ja tavoitteeksi asetettiin

tilannekuvan parantaminen valtionhallinnon ict-menoista sekä yhteisen liiketoimintamallipohjan valmistelu.

Kehittämisen hallintamallin suunnittelun lähtökohtana oli tukea valtionhallinnon digitalisoinnin edistämistä tukevien investointien toteuttamista. Tavoitteena oli valmistella ehdotus menettelystä ja toimintamallista, joilla valtion virastojen ja laitosten toiminnan ja talouden suunnittelun yhteydessä toteuttama valmistelu digitalisaatiota edistävien investointien osalta tehtäisiin yhdenmukaisella mallilla. Lisäksi tavoitteena oli tehdä ehdotus valtion konsernitason salkunhallinnasta. Projektissa ehdittiin tehdä tehtäväkokonaisuuteen liittyvää valmistelutyötä, mutta ehdotuksia uusista toimintamalleista ei saatu valmiiksi. Projektissa kesken jääneet asiat on kuitenkin tunnistettu jatkokehittämiskohteiksi ja käsitelty hankkeen ohjausryhmänä toimineessa JulkICT-osaston johtoryhmässä 25.5.2020.

#### P3 Tiedonhallintalautakunnan perustamistoimet ja tiedonhallintalain täytäntöönpanon edistämiseksi annettavat suositukset

Projektin 3 lopputuloksena oli sen projektisuunnitelman mukaisesti asetus julkisen hallinnon tiedonhallinnasta, tiedonhallintalautakunnan verkkosivusto ja graafinen ulkoasu sekä suositusluonnokset johdon vastuista tiedonhallinnassa, tiedonhallintamallin laadinnasta, tiedonhallinnan muutosvaikutusarvioinnista, teknisten rajapintoja ja katseluyhteyksien toteuttamisesta, turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä sekä keskeisestä tietoturvaluustoimenpiteiden toteuttamisesta. Projektin suunnitelmassa mainittu sihteeristön toimintaohje päätettiin laatia vasta sen jälkeen, kun tiedonhallintalautakunta on käynnistänyt toimintansa vuoden 2020 alussa. Projekti päättyi jo vuoden 2019 lopussa johtuen tiedonhallintalautakunnan itsenäisestä viranomaisasemasta 1.1.2020 alkaen. Suositukset on viimeistelty osana tiedonhallintalautakunnan toimintaa. Arviointisuunnitelma sisällytettiin osaksi tiedonhallintalautakunnan toimintasuunnitelmaa. Arviointisuunnitelma voitiin viimeistellä vasta projektin päättymisen jälkeen, koska projektin aikana ei ollut tiedossa varmaa lautakunnan sihteeristön resursointia.

#### P4 Tiedonhallinnan yhteistyö ja informaatio-ohjaus

Tiedonhallinnan yhteistyöhön ja informaatio-ohjaukseen keskittyneen valmisteluryhmän työ jaettiin näihin kahteen nimenmukaiseen osioon. Tiedonhallinnan yhteistyön valmistelun tavoitteeksi asetettiin asettamispäätöksessä julkisen hallinnon tiedonhallinnan, tietohallinnon ja tietoturvallisuuden nykyisten yhteistyörakenteiden ja tehtävien sekä yhteistyöhön osallistuvien tahojen ja rakenteiden välisten suhteiden analysointi. Analyysin seurauksena tavoitteena oli laatia ehdotus toimintamalliksi ja rakenteeksi, jolla järjestetään tiedonhallintalain 7 §:ssä tarkoitettu yhteistyö sekä suunnitella ehdotetun toimintamallin käyttöönotto.



Näiden tavoitteiden pohjalta valmisteluryhmä käsitteli yhteistyörakenteiden nykytilaa, nykyisen toimintamallin haasteita, ehdotusta tulevaksi yhteistyörakenteeksi ja uudenlaista toimintamallia tiedonhallinnan yhteistyöhön. Valmistelussa havaittiin, että kartoitushetkellä asetettuja ryhmiä on yli 160, joista useimpien tehtävän on tavoitteiden muodostaminen, arkkitehtuurin ohjaus, tietoturvallisuus, kehittäminen sekä palvelujen ja palvelutuotannon ohjaus. Toimeksiantojen perusteella yli puolet ryhmistä ylläpitää tilannekuvaa; suurin osa seuraa jotain määriteltyä kohdetta. Valtioneuvoston tasolla asetetut ryhmät painottuvat valtionhallinnon viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Yhteistyöhön on sidottu runsaasti henkilötyöaikaa; pelkästään valtiovarainministeriön Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniikan osaston jonkin syyn perusteella asetetuissa ryhmissä on nimetty 250 virallista jäsentä ja lisäksi heidän varajäsenensä. Valmistelussa tuotiin esiin, että ryhmien välillä ei ole selkeitä linkityksiä vaan ryhmillä on omat itsenäiset tavoitteensa. Lisäksi ryhmien tehtävien kytkeytyminen viranomaisten toimintaan koettiin jäävän usein epäselväksi.

Tiedonhallintalain nojalla asetettavien uusien yhteistyöelinten asettamisen yhteydessä päätetään niiden tehtävistä, toimikaudesta ja jäsenistä. Valmistelulle asetettiin vaatimuksena, että esitettävän yhteistyön kokonaisuuden tulee olla nykytilaa selkeämpi. Yhteistyön tulee myös olla läpinäkyvää osallistujien ulkopuolelle ja yhteistyön tulee tukea viranomaisten omaa toimintaa. Lisäksi eri yhteistyörakenteiden vuorovaikutus ja yhteentoimivuus tulee varmistaa. Asetettavien yhteistyöryhmien, niiden roolien ja tehtävien lisäksi suunnittelussa on huomioitu verkostojen toimintaa tukevien yhteisten toimintamallien ja menettelyiden suunnittelu; kaikkeen toimintaan ei pidä perustaa erikseen asetettuja ryhmiä vaan yhteistyön pitää antaa organisoitua tarpeen kautta.

Keskeisenä tavoitteena on ollut valmistella yhteistyörakenne, jonka toimintamalli tukee toiminnan strategista kehittämistä ja mahdollistaa ohjauksen ennakkollisuutta. Yhteistyön tulee oleellisesti tukea viranomaisten toimintaa ja ohjata niiden tehtävien hoidossa tarvittavan tiedonhallinnan, yhteentoimivuuden ja kehittämisen toimenpiteitä. Yhteistyörakenteeseen sisältyvien ryhmien vuorovaikutus ja yhteentoimivuus on varmistettava. Yhteistyörakenteella ja sen tuottamalla tilannekuvalla tuetaan valtion virastoja ja laitoksia hallinnollisten ja tietojärjestelmämuutosten tiedonhallintaan ja talouteen kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa.

Tiedonhallinnan yhteistyön valmistelun viitekehysten suunnittelun jäsentämisessä on käytetty kansainvälisesti tunnustettua ns. Cobitin viitekehystä (Cobit - Control Objectives for Information and Related Technologies), josta on johdettu rakenne suunnittelutasot elinkaarisyklin mukaisesti seuraavasti:

1. Tiedonhallinnan yhteistyö: tavoitteet ja strategiset toimenpiteet
2. Arkkitehtuuriyhteistyö: toimenpiteet
3. Digitaalinen turvallisuus: toimenpiteet
4. Kehittämisen ohjauksen yhteistyö
5. ICT-palvelujen ja palvelutuotannon ohjauksen yhteistyö

Viranomaisten välisen tiedonhallinnan ja tieto- ja viestintätekniisten palvelujen ohjauksen yhteistyön toimintamallin toteuttamiseksi on suunniteltu asettavaksi ryhmät edellä kuvatuille tehtäväalueille. Asetettavat ryhmät ovat valtiovarainministeriön järjestämiä ja määräkausi valittavia työryhmiä. Uusien yhteistyöelinten konkreettinen asettamista ollaan juuri tekemässä tämän loppuraportin laatimishetkellä.

Yhteistyöryhmät asetetaan ja työ käynnistetään vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa kesän 2020 aikana asetetaan julkisen hallinnon tiedonhallinnan strateginen yhteistyöryhmä, valtionhallinnon tiedonhallinnan yhteistyöryhmä ja julkisen hallinnon toiminnan kehittämisen arkkitehtuuriyhteistyöryhmä. Digitaalisen turvallisuuden yhteistyöryhmä, Digitaalisen turvallisuuden strateginen johtoryhmä (VM025:00/2020), on asetettu jo aiemmin.

Valtiovarainministeriön JulkICT-osasto nimeää valmistelevan sihteeristön omista virkamiehistä ja Suomen Kuntaliiton edustajasta, sihteeristöä täydennetään myöhemmin muiden valtiovarainministeriön osastojen virkamiehillä. Lähtökohtaisesti työryhmien toimikausi olisi synkronoidusti asettamishetkestä neljä vuotta toimikauden viimeisen vuoden loppuun. Toimikauden pituudessa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös hallituskausi siten, että uuden toimikauden mukaiset yhteistyöryhmät aloittaisivat eduskuntavaalivuoden alusta.

Ensimmäisessä vaiheessa asetettavien yhteistyöryhmien sekä niiden toiminnan ja valmistelun tueksi asetettavan sihteeristön ensimmäinen toimikausi on asettamisesta vuoden 2023 loppuun. Ensimmäinen toimikausi ulottuu seuraavan hallituskauden puolelle, jotta yhteistyöryhmien tehtävät voidaan asemoida tavoitellulla tavalla seuraavaan hallituskauteen ja hallitusohjelman painopistealueisiin. Muut toimintamallin mukaiset yhteistyöryhmät asetetaan sitä mukaa, kun niiden valmistelu etenee. Niiden toimikausi määritellään asettamisen yhteydessä vastaamaan muiden yhteistyöryhmien toiminnan aikataulua.

Tiedonhallinnan yhteistyön kokonaisuutta kehittää Tiedonhallinnan yhteistyö -ryhmät, jotka jakaantuvat käytännössä kolmeen kokonaisuuteen: Julkisen hallinnon tiedonhallinnan strategiseen yhteistyöhön, Valtionhallinnon tiedonhallinnan yhteistyöhön sekä Kuntien ja valtion väliseen tiedonhallinnan yhteistyöhön. Tiedonhallinnan ja palvelujen tuottamisen strategisella yhteistyöllä

vahvistetaan julkisen talouden kestävyttä julkisesti rahoitetun palvelutuotannon tuottavuutta parantamalla sekä edistetään julkisen hallinnon digitalisaatiokehitystä. Lisäksi edistetään laadukasta tiedonhallintaa julkisten palvelujen parantamiseksi ja palvelutuotannon tehostamiseksi. Yhteistyössä seurataan ja edistetään Julkisen hallinnon strategian toimeenpanoa. Yhteistyö tukee viranomaisten päätöksentekoa muodostamalla yhteisiä tavoitteita julkisen hallinnon tiedonhallinnalle ja palvelutuotannolle. Yhteistyö edistää yhteentoimivuutta sekä yhteisten palvelujen ohjausta tunnistamalla yhteisiä kehittämistarpeita linjaamalla yhteisistä toimintatavoista. Yhteistyö vähentää suunnitelmien päällekkäisyyttä yhteisellä käsittelyllä kehittämisessä ja palvelutuotannossa.

Julkisen hallinnon toiminnan kehittämisen arkkitehtuuriyhteistyöllä tehostetaan julkisen hallinnon toimintaa ja parannetaan julkisia palveluja arvioimalla kehittämistoimien vaikutuksia sekä edistämällä tietovarantojen yhteentoimivuutta. Arkkitehtuuriyhteistyö ylläpitää tavoitteiden ja toimenpiteiden muodostamisessa tarvittavaa kokonaiskuvaa julkisesta hallinnosta sekä edistää julkisen hallinnon tietovarantojen yhteentoimivuutta ylläpitämällä tietovarantojen kehittämistä ohjaavia linjauksia. Arkkitehtuuriyhteistyön avulla yhtenäistetään julkisen hallinnon tiedonhallinnan ja informaatio-ohjaukseen liittyviä toimintatapoja ja edistetään julkisten palveluiden yhteentoimivuuden toteutumista. Työ tukee julkisen hallinnon kehittämistä muodostamalla toiminnallisten tavoitteiden toteutusvaihtoehtoja ja analyysipohjaa päätöksenteolle.

Digitaalisen turvallisuuden yhteistyöllä edistetään digitaalisen turvallisuuden strategista ohjausta sekä selkiytetään digitaalisen toimintaympäristön tehtäviä ja vastuita. Digitaalisen turvallisuuden yhteistyö koordinoi julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden strategista riskiarviota sekä luo ja koordinoi toiminnan ja osaamisen kehittämisen kattavan kansallisen strategisen tason digitaalisen turvallisuuden yhteistoimintamallin. Digitaalisen turvallisuuden yhteistyössä arvioidaan julkisen hallinnon strategista digitaalisen turvallisuuden tilannetta sekä ohjataan, koordinoidaan ja valvotaan keskeisiä kehitettäviä digitaalisen turvallisuuden palveluissa. Yhteistyössä valvotaan digitaalisen turvallisuuden toimeenpanosuunnitelman ja kuntien digitaalisen turvallisuuden tiekartan toteutumista.

Kehittämisen ohjauksen yhteistyöllä parannetaan julkisen hallinnon kykyä hyödyntää paremmin resursseja strategisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä parantaa viranomaisten tietoisuutta suunnitteilla ja meneillään olevasta kehittämisestä. Kehittämisen ohjauksen yhteistyö vähentää päällekkäistä kehittämistä ja saattaa samankaltaisia tavoitteita toteuttavat viranomaiset yhteistyöhön.

Palvelutuotannon ohjauksen yhteistyöllä edistetään toiminnan kehittämisen mahdollistavan, taloudellisen, jatkuvuuden turvaavan ja juridisesti perustellun, digitalisoidun hallinnon ICT-palvelutuotanto-

järjestelmän muodostumista. Lisäksi yhteistyö parantaa julkisten palvelujen tuottajien tietoisuutta palvelutoiminnan tulevaisuuden tarpeista ja edistää tuottajien välisten roolien parempaa määrittelyä sekä tuottajien välistä resurssien käyttöä ja siten voidaan myös vähentää päällekkäistä palvelutuotantoa. Lisäksi yhteistyö tukee kehittämisen ja innovaatioiden hyödyntämisen vaatimien palvelutuotantomallien ja -rakenteiden kehittämistä koko julkisen hallinnon tasolla.

Yhteistyörakenteen ryhmät muodostavat kokonaisuutena yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi. Tavoitteet, toimintaympäristön muutokset ja kehitystarpeet tulevat näkyviksi keskeisesti esimerkiksi hallitusohjelmassa, kuntastrategioissa tai lainsäädäntömuutoksina. Muuttuva taloudellinen tilanne tai teknologian kehitys voivat toimia syötteinä ja asettaa uudenlaisia tavoitteita yhteistyölle. Jokainen ryhmä vaatii lähtökohtaisesti erilaista osaamista ja osallistujaprofiilin.

Työskentely järjestetään läpinäkyvästi siten, että ryhmät käsittelevät samoja asioita, muun muassa lainsäädäntösuunnitelmia ja hankesisältöjä, ja keskeisimpiä suunnitelmia tehtäviensä mukaista näkökulmasta, minkä vuoksi samojen henkilöiden ei ole tarkoituksenmukaista olla osallisena kaikissa ryhmissä ainoastaan informaation saannin takia. Yleisesti jäsenten profiilia painotetaan toiminnasta ja kehittämisestä vastaaviin sekä näitä tehtävien puolesta ohjaaviin henkilöihin. Työskentelyn tuloksena syntyvät linjausehdotukset, tilannekuva ja toimenpide ehdotukset toimivat aineistona strategioiden laadinnassa, talouden ja toiminnan suunnittelussa, lainvalmistelussa, rahoituspäätöksissä, kehittämisen ja palvelutuotannon ohjauksessa.

Toimintamallin ja sen tuottaman hyödyn kannalta oleellista on työskentelyn sitominen vuosikelloon, jossa huomioidaan keskeiset hallinnon toiminnalle yhteiset valmistelusyklit ja päätöspisteet. Näitä ovat erityisesti kehyskauden ehdotusten suunnittelu keväällä ja talousarvioehdotusten valmistelu syksyllä sekä hallituskausiin sidotut hankkeistamiset.

Yhteistyörakenteen toiminnassa syntyy ja yhteisesti ylläpidetään informaatiota, jota eri tahot voivat hyödyntää myös omassa toiminnassaan. Esimerkiksi arkkitehtuurityössä ylläpidettävä kuva julkisesta hallinnosta toimii tausta-aineistona valtiovarainministeriön antaessa tiedonhallintalain ja sen nojalla annetun asetuksen mukaisia lausuntoja merkittävistä tiedonhallinnan muutoskohteista.

Yhteistyörakenteen vaikuttamismuoto on informaatio-ohjaus. Päätökset toiminnan suuntaamisesta sekä yhteistyössä tuotetun informaation roolin päätöksenteon tukena määrittävät toimivaltaiset viranomaiset tähän määritellyissä prosesseissaan. Informaatiota voidaan hyödyntää myös poliittisessa päätöksenteossa ja politiikkatoimien tukena.

## 4 Hankkeen toteutuksen arviointi

### 4.1 Hanketyöskentely ja sidosryhmät

#### Sisäinen hanketyöskentely ja valmisteluryhmät

Hanke organisoitiin projekteihin 1-4 ajalle 13.5.2019 – 31.5.2020, poikkeuksena projekti 3, jonka toimikausi päättyi jo 31.12.2019. Lisäksi projektin 1 toimikautta pidennettiin ohjausryhmän päätöksellä marraskuussa 2019 kuukaudella 30.6.2020 saakka. Projektien hanketyöskentely perustui niiden omiin projektisuunnitelmiin. Valmisteluryhmissä oli yhteensä nimettynä noin sata eri henkilöä julkisen hallinnon eri organisaatioista ja eri sektoreilta. Lisäksi täytäntöönpanoon osallistui noin 20 henkilöä VM:n JulkICT-osastolta. Valmisteluryhmien jäseniltä pyydettiin nimeämispyyntöjen yhteydessä noin 2 htp/kk käytettävissä olevaa työpanosta. Valmisteluryhmien jäsenille ei maksettu palkkioita vaan työ tehtiin virkatyönä. Valmisteluryhmien kautta haettiin syötteitä soveltajilta, sitoutettiin organisaatioita ja saatiin jossain määrin lisää resursseja hankkeen tuotosten valmisteluun. Hanketyöskentely oli siten hyvin laajasti osallistavaa ja se voidaan nähdä hankkeen jälkeen oikeana valintana vaikuttavuuden kannalta.

Lisäksi hankkeeseen kuului viestintäkokonaisuus, jolle laadittiin oma viestintä- ja koulutussuunnitelmansa. Projektipäälliköiden tehtäväksi asetettiin varmistaa, että työkokonaisuus saavuttaa sen toteutukselle asetetut tavoitteet (laatu, laajuus, aikataulu, budjetti) ja viestii näistä sekä näihin liittyvistä tarpeista ja mahdollisista riskeistä hankepäällikölle sekä hankkeen omistajalle. Vuorovaikutus hankkeen ohjausryhmänä toimineen JulkICT-johtoryhmän kanssa oli välitöntä, johtuen mm. siitä, että kaikki henkilöt työskentelivät pitkälti samoissa tiloissa ennen etätöihin siirtymistä koronakriisin takia. Hankkeen ohjausryhmän kanssa tilannekuva ja mahdolliset linjaukset käytiin läpi noin kerran kuukaudessa. Lisäksi hankkeelle asetettiin strateginen johtoryhmä, johon kutsuttiin jäseniä laajasti ministeriöistä, virastoista, laitoksista ja Kuntaliitosta, yhteensä noin 20 henkilöä. Johtoryhmä oli suunnattu organisaatioiden johdolle, asiantuntijatason ollessa nimitettynä alaprojektien alaisiin valmisteluryhmiin. Puheenjohtajana toimi alivaltiosihteeri Päivi Nerg. Strateginen johtoryhmä kokoontui 7.10.2019, 3.12.2019 ja 5.5.2020. Neljäs kokous 26.3.2020 jouduttiin valitettavasti perumaan juuri aktivoituneen koronakriisin seurauksena. Hanketta seurasi myös sillä hetkellä olemassa olleet yhteistyöelimet kuten Juhta, Vahti ja TietoKeKo.

Sisäisessä hanketyöskentelyssä oli ajoittain puutetta resursseista. Projektissa 1 resurssivajetta saatiin paikattua ostamalla työpanosta valtion omistamasta SoteDigi Oy:stä, mutta projekteissa 2 ja 4B joitakin suunniteltuja tehtäviä jouduttiin lykkäämään eteenpäin mahdolliseen jatkovalmisteluun, joiden toteuttamisesta tehdään erillinen päätös. Työnjakokysymykset saatiin hankkeessa ratkaistua matalalla kynnyksellä. Kommunikaatiossa ja sisäisessä työskentelyssä oli ajoittain

haasteita, liittyen etenkin hankehenkilöstön hyvin erilaisiin taustoihin ja työtapoihin. Kun henkilöitä kootaan yhteen eri lähtökohdista ja eri taustatiedoin, olisi voinut olla hyödyllistä käyttää vielä enemmän aikaa yhteisen tavoitteen ja "missä ollaan nyt"- tilannekuvan muodostamiseen. Ulkopuolinen palaute valmisteluryhmistä hanketyöskentelyyn liittyen oli pääosin kuitenkin erittäin hyvää, joten sisäiset kommunikaatiohaasteet eivät näin ollen päässeet näkymään häiritsevästi ulospäin.

Hankkeen ohjausryhmässä todettiin loppuraportin hyväksymisen yhteydessä, että tavoitteiden kirkastaminen myös hankkeen aikana olisi voinut olla hyödyllistä. Vaikka ohjausryhmän ja hankkeen työskentely oli välitöntä ja säännöllistä, olisi siihen voitu käyttää vielä enemmän aikaa. Lain säätämisen yhteydessä oltaisiin myös voitu suunnitella täytäntöönpanovaihetta tarkemmin ja päästä sen kanssa aiemmin liikkeelle.

### Konsulttiosot

Projekteissa hyödynnettiin jokaisessa ulkopuolista konsulttiresurssia. Projektissa 1 ostettiin erityisesti tiedonhallintakartan sisällön luomiseen liittyvää resurssia valtion omistamasta Vimana Oy:stä, joka hankkeen aikana fuusioitiin toiseen valtion omistamaan yhtiöön SoteDigi Oy:öön. Yhtiöstä ostettuun työpanokseen oltiin hankkeessa erittäin tyytyväisiä. Konsulttiosion kokonaiskustannus oli kesäkuussa 2020 yhteensä 45 874,87 euroa (alv 0 %). Hankkeen ohjausryhmä antoi hankkeen projektille 1 lisäaikaa 30.6.2020 saakka erityisesti tiedonhallintakarttaan liittyviin valmistelutoimiin liittyen. SoteDigi Oy:ltä oli tulossa tämän loppuraportin laatimiseen aikaan vielä yksi lasku kesäkuulta 2020 näihin toimiin liittyen.

Projektissa 2 ostettiin lausuntomenettelyn mallipohjiin jne. tekniseen valmisteluun liittyvää konsulttiresurssia KPMG OY:ltä yhteensä 6 968,84 eurolla (alv 0 %).

Projektissa 3 ostettiin tiedonhallintalautakunnan suositusten valmisteluun liittyvää työpanosta Solita Oy:ltä yhteensä 58 962,00 eurolla (alv 0 %).

Projektissa 4A ostettiin yhteistyönrakenteiden kehittämiseen liittyen verkostojen johtamiseen ja muodostamiseen liittyvää konsulttiresurssia Nommoc Seugolaid Oy:ltä yhteensä 19 200,00 eurolla (alv 0 %). Valmisteluryhmän työtä tuki koko valmistelun ajan yhtiön verkostotoiminnan asiantuntijakonsultit Timo Järvensivu ja hänen tukenaan Pauliina Helle. Heidän tuoma lisäarvo verkostomaiseen toimintatapaan ja valmistelun fasilitointiin oli ratkaisevan tärkeää sujuvan työskentelyn ja onnistuneen lopputuloksen kannalta.

## **4.2 Hankkeen vaiheistus ja aikataulu**

Hankkeen valmisteluryhmien toimikaudet alkoivat 13.5.2019 ja kickoff-tilaisuus pidettiin 4.6.2019, jossa yhteydessä oli myös projektien 1, 2 ja 4 järjestäytymiskokoukset. Näille ryhmille annettiin kesän 2019 ajaksi myös nk. kotitehtävä, joiden anti käytiin läpi valmisteluryhmien kokouksissa elokuussa 2019. Hankkeen ohjausryhmä linjasi, että vuoden 2019 tavoitteena tuotoksista toteutettiin ensi vaiheessa ja toteutusta priorisoiden sellaiset tuotokset, joiden avulla tiedonhallintayksiköt ja niissä toimivat viranomaiset sekä valtiovarainministeriö ja muut ministeriöt pystyvät toteuttamaan lain mukaisia veloitteitaan asianmukaisesti. Tiedonhallintalautakuntaa ja sen suosituksia koskeva projekti 3 suunniteltiin sekä sen valmisteluryhmät asetettiin vuoden 2019 loppuun lautakunnan aloittaessa tammikuussa 2020 itsenäisenä viranomaisena valtiovarainministeriön yhteydessä. Myös muut tiedonhallintalakiin kirjatut siirtymäajat vuoden 2019 loppuun toivat oman luonnollisen takarajansa.

Projektin 1 käynnistyminen vei alkuvaiheessa aikaa. Muutokset resursseissa ja konsulttisto Vimana/SoteDigi Oy:ltä edesauttoivat etenemistä. Tiedonhallintakartan sisällöllinen perusta muodostettiin 1.10.2019 pidetyssä valmisteluryhmän työpajassa, jonka linjaukset ovat toimineet jatkovalmistelun pohjana. Syksystä 2019 eteenpäin valittu malli on mahdollistanut tuotosten valmistelun, mutta on samalla pidentänyt valmistelun aikataulua.

#### **4.3 Ohjaus ja riskien hallinta**

Hankkeessa ei noudatettu määrämuotoista ja säännöllistä edistymisraportointia ohjausryhmälle, vaan toteutustapa sovittiin erikseen ohjausryhmän kanssa. Hankkeessa olisi saattanut ollut hyödyllistä käyttää määrämuotoisempia ohjaus- ja raportointikäytäntöjä, jotka olisivat saattaneet tukea useasta projektista koostuneen hankkeen tehtävien yhteensovittamista ja haasteiden käsittelyä. Vastaavasti työajan kohdentaminen projektille olisi mahdollistanut seurannan siitä, miten ohjausryhmän vahvistama resursointi käytännössä toteutui. Seuraavissa JulkiCT-osaston toteuttamissa hankkeissa on kiinnitetty huomiota juuri näihin seikkoihin.

Jo hankesuunnitelmavaiheessa tunnistettiin 22 mahdollista riskiä. Keskeisimmät riskit tunnistettiin jo tässä vaiheessa liittyvän ryhmien välisiin runsaisiin sidoksiin ja niiden aiheuttamiin aikataulupaineisiin, valmistelun riittäviin resursseihin, valmistelun päämäärien selkeyteen sekä viestinnän selkeyteen soveltajille. Hankkeen aikana ilmenneet haasteet liittyivät ennakoitavasti juuri tämän tyyppisiin seikkoihin, mutta niitä saatiin myös ratkottua hankkeen aikana. Näistä erityisesti resursseihin ja päämäärien selkeyteen kohdistuneita käsittelyjä käytiin ohjausryhmän kanssa useaan kertaan.

#### **4.4 Viestintä ja koulutus**

Tiedonhallintalain täytäntöönpanohankkeen käynnistyessä laadittiin viestintäsuunnitelma, jota myöhemmin täydennettiin koulutussuunnitelmalla. Suunnitelmaa päivitettiin säännöllisesti hankkeen edetessä ja viestintä- ja koulutustoimenpiteistä sovittiin viikoittaisissa täytäntöönpanotiimin kokouksissa. Myös Julkisen hallinnon tiedonhallinnan täytäntöönpanon strateginen johtoryhmä käsitteli viestintä- ja koulutussuunnitelmaa kokouksissaan.

### Viestintäkanavat

Tiedonhallintalain täytäntöönpanohankkeen pääasiallinen viestintäkanava on ollut valtiovarainministeriön verkkosivulle tehty sivusto <https://vm.fi/tiedonhallintalain-taytantonpano>. Verkkosivustolla kerrottiin hankkeen osa-alueista, täytäntöönpanoon liittyvästä yhteistyöstä ja täytäntöönpanon etenemisestä. Usein kysytyt kysymykset tiedonhallintalaista -sivulle on koottu lain soveltajilta saapuneita kysymyksiä ja niihin laaditut vastaukset.

Tiedonhallintalain lausuntomenettelylle julkaistiin oma sivunsa <https://vm.fi/tiedonhallintalain-lausuntomenettely>, johon on koottu mm. tietoa lausuntokohteista ja lausuntopyynnön ajankohdasta, linkit lausuntomenettelyn ohjeisiin (ml. aiheesta pidetyt webinaarit), mallipohjiin ja tausta-asiakirjoihin. Lausuntomenettelyyn liittyvät kysymykset ja vastaukset on koottu omalle Usein kysytyt kysymykset tiedonhallintalain lausuntomenettelystä -sivulleen.

Verkkosivuviestintää tuettiin someviestinnällä VM:n Twitter-tililtä, VM:n julkaisemilla ICT-uutiskirjeillä sekä tiedotteilla ja kolumneilla. Tiedonhallintalaista ja digipalvelulaista teetettiin myös flyer, jota jaettiin eri tilaisuuksissa ja alueellisella koulutuskierröksellä.

Tiedonhallintalakiin liittyen saatiin runsaasti puheenvuoropyyntöjä ja hankkeen aikana pidettiin kymmeniä alustuksia eri organisaatioiden järjestämissä tilaisuuksista useista eri näkökulmista. Aivan kaikkia pidettyjä puheenvuoroja ei ole koottu yhteen, joten tarkkaa lukumäärää ei ole saatavissa.

### Webinaarit

Täytäntöönpanon tukemiseksi valtiovarainministeriö julkaisi seitsemän webinaarin sarjan seuraavista aiheista:

- 26.4.2019 Mitä tiedonhallintalaki tarkoittaa?
- 21.5.2019 Soveltamisala, tiedonhallintayksikkö ja tiedonhallintamalli
- 14.6.2019 Tiedonhallintalaki ja digipalvelulaki toisiaan täydentävinä
- 29.8.2019 Tietoturvallisuus
- 27.9.2019 Lausuntomenettely
- 24.10.2019 Tiedonhallinnan kuvaukset
- 13.1.2020 Lausuntomenettelyn ohjeistus



Webinaareihin oli mahdollista ehdottaa aiheita Twitterin kautta hashtagilla #tiedonhallintalaki tai lähettämällä sähköpostia suoraan JulkICT-osastolle. Samoja kanavia hyödyntäen annettiin myös mahdollisuus esittää kysymyksiä, joihin toivottiin webinaareissa vastattavan. Kysymyksiä vastaanotettiin melko vähän, mutta webinaarien viestiseinän kautta tuli enemmän kysymyksiä ja kommentteja.

### Alueellinen koulutuskiertros

Alkuvuonna 2020 järjestettiin tiedonhallintalain täytäntöönpanon alueellinen koulutuskiertros, johon kuului yhteensä 15 koko päivän tilaisuutta samoilla teemoilla 14 eri paikkakunnalla ympäri Suomen. Alun perin oli tarkoitus kiertää 16 paikkakunnalla, mutta kahden viimeisen paikkakunnan tilaisuudet jouduttiin siirtämään myöhemmin pidettäviksi COVID-19 -viruksen aiheuttaman tilanteen vuoksi. Koulutustilaisuudet järjestettiin seuraavasti:

- 14.1.2020 Rovaniemi, Lapin yliopisto
- 15.1.2020 Oulu, Läninhallitustalo
- 16.1.2020 Kuopio, Musiikkikeskus
- 17.1.2020 Kajaani, Original Sokos Hotel Valjus
- 28.1.2020 Vaasa, Bio Rex
- 29.1.2020 Seinäjoki, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
- 4.2.2020 Turku, TYKS T-sairaala
- 11.2.2020 Lahti, Solo Sokos Hotel Lahden Seurahuone
- 12.2.2020 Kouvola, Kaupungintalo
- 26.2.2020 Helsinki, valtiovarainministeriö
- 27.2.2020 Helsinki, valtiovarainministeriö
- 3.3.2020 Tampere, Kaupungin keskusvirastotalo
- 4.3.2020 Pori, Original Sokos Hotel Vaakuna
- 9.3.2020 Lappeenranta, Kaupungintalo
- 10.3.2020 Joensuu, Carelicum

(järjestetään myöhemmin: Jyväskylä ja Mikkeli)

Kaikissa koulutustilaisuuksissa käsiteltiin kolme eri asiakokonaisuutta: johdon vastuut, tiedonhallinnan järjestäminen ja kuvaaminen, tietoturvallisuusvaatimukset viranomaistoiminnassa sekä asianhallinta ja palveluiden tiedonhallinta. Tilaisuudet olivat ensisijaisesti suunnattu kunnille, kuntayhtymille, sairaanhoitopiireille, yliopistoille ja ammattikorkeakouluille sekä valtion virastoille ja laitoksille.

Hankkeessa pohdittiin myös mahdollisen eOppiva-koulutuksen toteuttamista tiedonhallintalain täytäntöönpanoon liittyen. Asiasta järjestettiin HAUS:ssa ns. Curie-työpaja tammikuussa 2020. Myöhemmän keskustelun perusteella tultiin siihen johtopäätökseen, että eOppiva-koulutusta ei kuitenkaan toteuteta. Ongelmalliseksi olisi tullut esimerkiksi ruotsinkielisen toteutuksen järjestäminen niin, että sisältö

olisi ollut samanlainen kuin suomenkielisessäkin. Myös aikataulu olisi ollut haasteellinen, kun samaan aikaan oli käynnissä alueellinen koulutuskierrros.

### Viestinnän ja koulutusten järjestämisen resurssit

Tiedonhallintalain täytäntöönpanohankkeen viestintää hoidettiin käytännössä yhden henkilön osa-aikaisella resurssilla. Lainsäädäntötiedottamiseen, Twitter-viestintään ja viestinnälliseen konsultointiin saatiin tukea VM:n viestintäyksiköstä (JulkICT:n viestinnästä vastaava viestintäasiantuntija).

Koulutusten järjestämiseen osallistui viestinnästä vastaavan henkilön lisäksi hankeassistentti. Vastaavia hankkeita suunnitellessa tulisi varata riittävästi resursseja erityisesti viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen. Vaikuttavan ja tehokkaan viestinnän aikaansaamiseksi pienen viestintätiimin muodostaminen voisi olla tarkoituksenmukaisin tapa hoitaa hankeviestintää. Tällöin myös sijaisjärjestelyt toimivat mahdollisten poissaolojen aikana.

Täytäntöönpanohankkeeseen liittyi runsaasti vuorovaikutusta lain soveltajien kanssa. Vuorovaikutus sai kiitosta, mutta se vaati myös paljon resursseja hankehenkilöstöltä. Tätä kuitenkin edesauttoi se, että hankepääällikön ja hankeassistentin lisäksi kaikki hankkeessa toimineet henkilöt olivat sitoutuneita vuorovaikutukseen ja vastasivat esimerkiksi sähköpostitse saapuneisiin kysymyksiin.

### Viestinnän ja koulutuksen onnistumisen arviointi

Alueellisten koulutuskierrosten ja tiedonhallintalain täytäntöönpanon onnistumista kartoitettiin palautekyselyn avulla keväällä 2020. Webropolilla toteutettu kysely lähetettiin kolmen eri paikkakunnan koulutustilaisuuksiin ilmoittautuneille ja näiden paikkakuntien valinnassa painotettiin sitä, että paikkakunnat sijaitsivat eri puolella Suomea, paikkakunnilla oli osittain tai kokonaan eri puhujat ja että tilaisuuden järjestämispaikat olivat eri tyyppisiä keskenään. Näillä kriteereillä paikkakunniksi valikoituivat Helsinki, Tampere ja Joensuu. Helsingin tilaisuus järjestettiin valtiovarainministeriön tiloissa 27.2., Tampereen tilaisuus kaupungin valtuustosalissa 3.3. ja Joensuun tilaisuus Carelicum-auditoriossa 10.3.

Kysely koostui yhteensä 19 kysymyksestä, joista kolmeen pyydettiin avovastausta, muihin kysymyksiin oli annettu valmiit vastausvaihtoehdot kyselyyn vastaamisen nopeuttamiseksi ja vastausten paremman vertailtavuuden vuoksi. Kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata.

Kokonaisuudessaan aluekoulutustilaisuuksien sisältöön liittyviä seikkoja arvostettiin korkealle suurimman osan vastanneiden mielestä. Korkeampi vastausprosentti olisi taannut luotettavampia tuloksia. Yli 20 prosentin vastausprosenttia ilmoittautuneista voidaan kuitenkin pitää yleisesti ottaen luotettavana.

Johtopäätöksenä kyselyn tulosten analyysin mukaan tiedonhallintalain täytäntöönpanon jalkauttamisprosessia voidaan pitää onnistuneena viestinnän ja koulutuksen kannalta. Suurten lakiuudistusten ja uusien lakien kohdalla suositellaan vastaavia toimenpiteitä sääntelyn tai muutosten konkretisoimiseksi ja täytäntöönpanon tukemiseksi. Paikallisen hallinnon sekä elinkeinoelämän palautteen perusteella lopputulema on toivottava ja koulutus on ollut riittävän tarkalla tasolla toteutettua.

Eryteisesti verkkokoulutustilaisuuksia ja paikallisesti tapahtuneita osallistavia koulutustilaisuuksia on laajalle arvostettu. Jatkossa tulisi keskittyä vielä paremmin osallistavuuteen ja konkreettiselle tasolle tuotuun koulutusmateriaaliin. Kyselyn tulosten perusteella suositellaan sidosryhmien ottamista mukaan suunnitteluprosessiin, jotta koulutuksen laatu voidaan taata.

## 5 Dokumentaatio

Dokumentaatiomateriaalia syntyi kaikissa alaprojekteissa ja työryhmissä kirjallisten tuotosten muodossa. Kaikista alaprojekteista on tuotettu myös erilliset loppuraportit, jotka omalta osaltaan kuvaavat tuloksiaan ja tuottamaansa materiaalia. Viestinnällistä dokumentaatiota syntyi webinaarien, koulutusmateriaalien ja -kyselyn sekä palautekyselyn analyysin muodoissa. Hankkeen aikana tuotettiin myös paljon sidosryhmäkirjeenvaihtoa.

## 6 Toteutuneet kustannukset ja taloudelliset hyödyt

### Viestinnän ja koulutuksen kulut

Webinaarisarja (Flik Media Group Oy) 7 x 1450 euroa = 10 150 euroa

### Aluekierroksen kulut

- Tilat ja tarjoilut paikkakunnilla 13 109,17 euroa
- Striimaus ja tekstitetty tallenne Helsingin 26.2.2020 tilaisuudesta (Flik Media Group Oy) 3785,00 euroa
- Puhujien matkakulut (Stormbom, Oikarinen, Voutilainen, Janhunen, Metsärinta-Lehmusvaara) 5 901,97 euroa

Flyer, tiedonhallintalaki ja digipalvelulaki (Recommended Finland Oy)  
2 025 euroa

Tiedonhallintalautakunnan logo ja asiakirjapohjat (Valve) 5 400 euroa

### Konsulttiostojen kulut

Konsulttiostojen kulut on eritelty kohdassa 4.1, niiden ollessa yhteismäärältään 131 005,71 euroa (alv 0 %).

## 7 Onnistumiset ja oppimiset hankkeessa

### Valmistelun ohjaus

Tehtävien suunnitteluun ja riittävän tarkan yhteisen tilanne- ja tavoitekuvan muodostamiseen olisi ollut tarpeellista käyttää enemmän aikaa niin hankkeen sisällä kuin sidosryhmien kesken. Erityisesti projektin 1 valmisteluryhmä olisi tarvinnut ohjaukselta selkeämmän tavoitteen siitä, mitkä ovat tavoitteet tietovarantojen yhteentoimivuuden edistämiseksi. Hankkeen aikana olisi voinut olla hyödyllistä iteroida ja kristallisoida tavoitteita jatkuvammin tiedon lisääntyessä. Myös valmistelussa tunnistetut saman ohjausrakenteen alla olevat sidokset olisi ollut tehokkaampaa ohjata yhteen ohjausryhmän toimesta kuin jättää ne valmisteluryhmien tehtäväksi. Vuorovaikutus ohjausryhmän kanssa olisi voinut olla siten vielä tiiviimpää.

Jotkut projektin tavoitteet osoittautuivat liian mittaviksi tiukentuneisiin tai jo alkuperäisiin resursseihin nähden. Oppina voidaan nähdä resurssisuunnittelun ja resursseihin kohdistuvien muutosten hallinnan merkitys. Valmisteluryhmien ja valtiovainministeriön JulkICT-osaston muiden tehtävien ohjaus samaan suuntaan olisi hyvä tehdä entistä selkeämmin.

Strateginen johtoryhmä nähtiin valmisteluryhmissä kaukaisena eikä tuottanut niille välttämättä suoraan lisäarvoa, vaikka sen olemassaolo sitoutumisen kannalta nähtiin erittäin hyödyllisenä muuten.

### Valmisteluryhmät ja viestintä

Projektipäälliköiden oppina oli erityisesti varata selkeästi oma ja riittävä resurssi tuotosten valmistelulle. Valmisteluryhmien työpanosta valmisteluun ei kannata pitää varmana, vaan hyödyntää ko. laajaa ulkopuolista näkemystä ennemmin tulosten kommentoinnissa kuin varsinaisessa valmistelussa. Valmisteluryhmien jäsenten toimiessa ryhmien jäsenenä oman toimensa ohella, joissain tapauksessa jopa useassa ryhmässä, aikaa todelliselle valmistelulle ei välttämättä jää. Valmisteluryhmien todettiin kuitenkin suorittaneen annettuja kotitehtäviä yhdessä taustaorganisaatioidensa kanssa tunnollisesti. Tulosten kommentoinnin laatu ja siihen liittyvä työpanos ylipäätään nähtiin hyvänä sekä rakentavassa ja ratkaisuhakuisessa hengessä toteutettuna.

Osa valmisteluryhmistä oli varsin laajoja, joka toi haasteita työn sujuvalle organisoinnille. Konkretiaan pyrkivä simulaatiotyöskentely toi käytännön tuntumaa ja nosti esiin kysymyksiä, joita käytännön työskentelyssä tullaan kohtaamaan. Myös hyvin valmistellut työpajat toivat kiitosta ja veivät valmisteluryhmien työskentelyä hyvin eteenpäin. Ylipäätään konsulttien valintaan on syytä kiinnittää paljon huomiota ja tehdä myös hankintamenettelyt huolellisesti. Onnistunut ja huolellinen markkinakartoitus antaa hyvän kuvan paitsi hintatasosta myös saatavilla

olevasta parhaasta asiantuntemuksesta. Projektissa 4 toteutettiin palautekysely viimeisen kokouksen 26.5.2020 yhteydessä. Yhteistyörakenteita koskeneen valmisteluryhmän 4A arvio työskentelystä oli keskiarvoltaan 5 asteikolla 1-7 eli hyvällä tasolla. Kysely tulokset ovat kokonaisuudessaan projektin oman loppuraportin liitteenä.

Tietoturvallisuusasiat oli organisoitu osaksi yhtä projektia. Tietoturvallisuuden hallinnollisia kysymyksiä käsiteltiin kuitenkin kaikissa projekteissa. Tästä syntyi haasteita tietoturvallisuusasioiden koordinaatiolle ja suunnittelulle eri projekteissa.

Projektissa pyrittiin huomioimaan laajasti viestinnän näkökulma. Projektin aikana ministeriöt pystyttiin pitämään hyvin tietoisina projektien etenemisestä, mutta laajan virastokentän riittävä informointi ei toteutunut täysimääräisesti. Oppina mainittakoon esimerkiksi se, että vähintään valtion virastojen ja laitosten kirjaamoiden jakelulistojen tulisi olla saatavilla (esim. VAHVAn kautta). Viestinnässä nousi esille myös se, ettei hankkeessa ja tiedonhallintalaissa käytetty tiedonhallinnan käsitteistö ole vielä laajasti ymmärrettyä. Alueellista koulutuskierrosta ja sen houkuttelevuutta voidaan pitää erittäin onnistuneena.

## 8 Jatkotoimet

### 8.1 Ehdotukset hankkeen tuotosten hyödyntämiselle ja sujuvalle käyttöönotolle sekä jatkokehitystarpeiksi

#### P1 julkisen hallinnon tietovarantojen yleinen ohjaus

Projektin 1 aikana valmisteltujen tiedonhallintakartan ja kehittämisen yleisten linjausten ylläpito on tiedonhallintalain 6 §:n mukaan valtiovarainministeriön vastuulla oleva tehtävä. Näitä toteutetaan jatkuvana virkatyönä. Kukin ministeriö huolehtii tiedonhallintakartan sisällön ylläpidosta toimialallaan. Projektin 1 valmisteluryhmässä tuotettu informaatio on tarkoitettu käytettäväksi julkisen hallinnon tietovarantojen ohjauksen, viranomaisten tietojen hyödyntämisen suunnittelun, tiedonhallintaa koskevan lainvalmistelun sekä kansalaisten omien tietojen hallinnan tarpeisiin. Miten mainitut käyttötapaukset tietoa käyttävät jää niiden itsensä arvioitavaksi.

Kannustimena tiedonhallintakartan hyödyntämiselle mainituissa tarkoituksissa, on nostettu ja viestitty se, että avoimena tietoaaineistona tieto on myös ohjauksen- ja sääntelyn suunniteltujen kohteiden käytettävissä, jolloin viimeistään lainvalmistelun lausuntokierrosten yhteydessä lausuja voivat arvioida aineiston perusteella lainvalmistelijan onnistumista tarkoituksenmukaisen ja yhdenmukaisen sääntelyn muodostamisessa.

Valmisteluryhmässä valmisteltu tiedonhallintakartan ja tietovarantojen yhteentoimivuutta edistävien linjausten hallintamalli on suunniteltu

valmiiksi yhteen täytäntöönpanon yhteistyöryhmien valmistelun kanssa. Valtiovarainministeriön kesällä 2020 asettaman ”Julkisen hallinnon toiminnan kehittämisen arkkitehtuuriryhmän” tehtäviin on sisällytetty tiedonhallintakartan ylläpito ja edelleen kehittäminen sekä yhteentoimivuutta edistävien linjausten ylläpito ja valmistelu syntyvien tavoitteiden mukaisesti.

### P2 Investointien ohjausmalli ja tiedonhallintalain mukainen lausuntoprosessi

Projektin 2 tuotosten hyödyntäminen edellyttää toimenpiteitä hankkeen päätyttyäkin. Lausuntomenettelyä hoidetaan tällä hetkellä jatkuvana virkatyönä JulkICT-osastolla lausuntojen antamisen muodossa. Jatkotyönä toteutetaan lausuntomenettelyn ohjeistuksen ja viestinnän edelleen kehittäminen kevään 2020 lausuntojen laadinnan pohjalta sekä myöhemmin palautekysely sidosryhmille lausuntomenettelyn käytettävyydestä.

Muut toimenpiteet edellyttävät vielä projektin ohjausryhmän päätöstä toteutuksesta ja/tai resursoinnin varmistamista. Tällaisiksi on tunnistettu mm.:

1. Lausuntomenettelyyn liittyvän ministeriöiden yhteistyön ylläpitäminen esimerkiksi asetettavaksi suunnitellun Kehittämisen ohjauksen yhteistyöryhmän kautta
2. ICT-menoraportin pilotoinnin jatkaminen vuosikelloon sitoen ja viimeistely laajempaan hyödyntämiseen
  - a. Mahdollista sitoa osaksi (joidenkin) asetettavien tiedonhallinnan yhteistyöryhmien (seuranta)työtä
  - b. Mahdollista sitoa osaksi valtiovarainministeriön JulkICT-osaston hallinnonalavastaavien tehtäviä/työkaluja
  - c. Mahdollinen raportin kehittäminen julkaistavaksi ja/tai laajemmin hyödynnettäväksi edellyttää lisäpanosta raportin kehittämiseen ja mm. viestintään
3. Hankesalkkuratkaisun määrätietoinen ohjaus ja kehittäminen tunnistettujen salkun hallinnan (kehittämisen hallintamalli) toteuttamiseksi
4. Kehittämisen hallintamallin jatkomäärittely osana asetettavaksi suunniteltua Kehittämisen ohjauksen yhteistyöryhmää ja sen kiinnitys toiminnan ja talouden vuosikelloon

### P3 Tiedonhallintalautakunnan perustamistoimet ja tiedonhallintalain täytäntöönpanon edistämiseksi annettavat suositukset

Tiedonhallintalautakunta jatkaa itsenäisenä viranomaisena valtiovarainministeriön yhteydessä tammikuusta 2020 alkaen. Tiedonhallintalain täytäntöönpanohankkeessa työskentelevillä on ollut aktiivinen vuoropuhelu tiedonhallintalautakunnan sihteeristön suuntaan erityisesti soveltajille viestinnän osalta. Hankkeesta on siirretty tietotaitoa ja viestintämateriaalia lautakunnan hyödynnettäväksi.

#### P4 Tiedonhallinnan yhteistyö ja informaatio-ohjaus

Julkisen hallinnon Tiedonhallinnan ja tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tuottamista koskevan yhteistyön järjestäminen on tiedonhallintalain 7 §:n mukaan valtiovarainministeriön tehtävä. Projektin 4 tuotosten hyödyntäminen edellyttää valtiovarainministeriötä huolehtimaan riittävästä resursseista ja realistisesta aikataulusta, jotta asetettavien työryhmien toiminta voidaan käynnistää vaiheittain työryhmien asettamismuistion mukaisesti. Nimettävän sihteeristön ajankäyttö valmistelevaan työhön on varmistettava sekä rekrytoitava työryhmien toimintaa tukeva koordinaattori. Koordinaattorin rooli on kriittinen tekijä, jotta käytännön toiminnot työryhmien hallinnoinnissa, fasilitoinnissa ja viestinnässä voidaan toteuttaa laadukkaasti. Asetettavien työryhmien tavoitteiden, tehtävien ja toiminnan kiinnittyminen valtiovarainministeriön tavoitteisiin yhteistyölle ja toiminnan johtamiselle tulee suunnitella tarkemmalle tasolle. Työryhmien vaikuttavuustavoitteet tulee myös konkretisoida niin, että ne ovat linjassa valtiovarainministeriön tavoitteiden kanssa. Valtiovarainministeriön on myös huolehdittava asetettavien yhteistyöryhmien työn kytkemisestä valtiovarainministeriön johtamis- ja toimintaprosesseihin sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan ohjaukseen.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnan informaatio-ohjauksen järjestämisen valmistelua jatketaan. Valmistelutyö projektoidaan valtiovarainministeriön sisäisesti. Asetettavassa projektissa otetaan huomioon hankkeen aikana tehdyt suunnitelmat. Erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, että informaatio-ohjauksen valmistelu-, tuotanto- ja julkaisuprosessi suunnitellaan uudelleen ottaen huomioon ylläpidosta lakkautettu JHS-järjestelmä. Toimijat sitoutetaan informaatio-ohjauksen prosessien mukaisiin vastuisiinsa.

## **9 Jälkiarviointi**

Valmisteluryhmät ja niiden projektipäälliköt ovat tunnistaneet joitakin toimia, joita olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa hankkeen jatkotoimiin ja jälkiarviointiin liittyen.

Projektin 1 ja sen valmisteluryhmän tuottaman tiedonhallintakartan jälkiarviointi toteutetaan suunnattuna haastattelukyselynä niille tahoille, jotka vastaavat hankkeen aikana tiedonhallintakartalle määriteltyjen käyttötarkoitusten mukaisista tehtävistä:

1. ministeriöiden toimialan tiedonhallinnasta vastaavat virkamiehet
2. yhteisiä tietovarantojen hyödyntävien viranomaisten edustajat
3. ministeriöiden lainvalmistelujohtajat sekä lainvalmistelusta vastaavat virkamiehet.

Jälkiarvioinnin suunnittelusta ja valmistelusta vastaa asetettava julkisen hallinnon kehittämisen arkkitehtuuriyhteistyöryhmä. Tavoitteena on tehdä arviointi ensimmäisen kerran alkuvuodesta 2021 ja sen jälkeen jatkuvana toimenpiteenä.

Projektissa 2 toteutetaan lausunnotmenettelyä koskeva palautekysely sidosryhmille, jotka ovat pyytäneet lausuntoa ja käyttäneet siten hankkeessa tuotettua lausunnotmenettelyä koskevaa materiaalia ja tutustuneet prosessiin. Lisäksi hankkeessa on tunnistettu runsaasti jatkokehitystarpeita, joita on käsitelty edellisessä luvussa.

Projekti 3:n ja sen valmisteluryhmän työskentely päättyivät hankemuodossa jo 31.12.2020 ennen kuin tiedonhallintalautakunta aloitti itsenäisenä viranomaisena. Lautakunnan toimivaltaan kuuluu tiedonhallintalain 10 §:n mukaan arvioida valtion virastojen ja laitosten sekä kuntien ja kuntayhtymien tiettyjen tiedonhallintalain säännösten toteuttamista ja noudattamista sekä edistää tiedonhallintalaissa säädettyjen tiedonhallinnan ja tietoturvallisuuden menettelytapojen ja tämän lain vaatimusten toteuttamista. Lautakunta huolehtii itse oman toimintansa arvioinnista johtuen sen itsenäisestä roolista valtiovarainministeriön nähden.

Projektin 4 valmistelun perusteella tiedonhallinnan yhteistyörakenteet ja työryhmät asetettiin ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2023 loppuun saakka. Työryhmien työtä, toimintaa ja tuotoksia on syytä arvioida jatkuvana prosessina. Vuoden 2023 syksyllä on tarkoituksenmukaista suorittaa arviointi toimintamallin onnistumisesta ja tehdä seuraavaa toimikautta varten tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Arviointiin tulee osallistua valtiovarainministeriön lisäksi työryhmien jäsenet sekä työryhmien tuloksia hyödyntävät tahot.